

**Загальний звіт 1-ї Експертної комісії  
Міжнародної асоціації суддів – 2025  
«СУДДІВСЬКІ РЕСУРСИ  
ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ СУДОВОЇ ВЛАДИ»**

На момент написання цього звіту, у вересні 2025 року, відповіді на анкету були отримані<sup>1</sup> від наступних країн:

- |                     |                             |
|---------------------|-----------------------------|
| 1. Алжир            | 21. Казахстан               |
| 2. Ангола           | 22. Латвія                  |
| 3. Вірменія         | 23. Ліберія                 |
| 4. Австралія        | 24. Молдова                 |
| 5. Австрія          | 25. Монголія                |
| 6. Бермуди          | 26. Марокко                 |
| 7. Бразилія         | 27. Нідерланди              |
| 8. Буркіна-Фасо     | 28. Нова Зеландія           |
| 9. Канада           | 29. Норвегія                |
| 10. Кіпр            | 30. Парагвай                |
| 11. Данія           | 31. Філіппіни               |
| 12. Англія та Уельс | 32. Польща                  |
| 13. Естонія         | 33. Португалія              |
| 14. Франція         | 34. Румунія                 |
| 15. Грузія          | 35. Сербія                  |
| 16. Німеччина       | 36. Словенія                |
| 17. Греція          | 37. Іспанія                 |
| 18. Ісландія        | 38. Швейцарія               |
| 19. Ізраїль         | 39. Тайвань                 |
| 20. Італія          | 40. Сполучені Штати Америки |

---

<sup>1</sup> Кінцевий термін надсилання відповідей був 15 липня 2025 року.

У 2025 році Перша експертна комісія Міжнародної асоціації суддів провела анкетування з теми «Суддівські ресурси та їхній вплив на незалежність судової влади». У межах анкетування було отримано 40 відповідей. Цей Загальний звіт підготовлено на основі зазначених відповідей.

## 1) Яким є порядок забезпечення суддівських ресурсів у вашій країні?

У деяких країнах, зокрема в **Ісландії, Монголії та Словенії**, порядок забезпечення суддівських ресурсів визначається на рівні закону. В інших державах, зокрема у **Вірменії**, такий порядок закріплено в конституції країни.

У багатьох країнах суддівські ресурси забезпечуються переважно в межах загального державного бюджету без активної участі судової влади в цьому процесі. До таких країн належать, зокрема, **Грузія, Італія, Латвія, Норвегія, Філіппіни та Іспанія**. Хоча в багатьох державах зазначається, що бюджет судової влади зрештою підлягає затвердженню законодавчим органом, країни різняться щодо того, який саме орган відповідає за підготовку первинного проєкту бюджету судової влади.

Часто центральну роль у забезпеченні ресурсів відіграє міністерство юстиції відповідної держави. Так, у **Греції** Міністерство юстиції готує проєкт бюджету, який надалі подається на розгляд або затверджується парламентом. В **Австрії** аналогічні функції здійснює Міністерство фінансів. У **Німеччині** в цьому процесі беруть участь як Міністерство фінансів, так і Міністерство юстиції. Водночас деякі країни, зокрема **Буркіна-Фасо**, зазначають, що, хоча Міністерство юстиції готує бюджет у частині фінансових ресурсів, самі судді формулюють потреби у кадровому забезпеченні та інших людських ресурсах.

В інших країнах судова влада відіграє більш активну роль у підготовці бюджетних пропозицій. Так, у **Бразилії та Швейцарії** судова влада самостійно готує власні бюджети, які зрештою підлягають затвердженню законодавчим органом.

У **Швейцарії** двопалатний орган – Судова комісія Федеральних зборів – здійснює оцінку бюджетних запитів судів та надає рекомендації, зокрема щодо рівня кадрового забезпечення.

У **Сполучених Штатах Америки** процес підготовки бюджету здійснюється Судовою конференцією, діяльність якої координується Головою Верховного суду, а також Адміністративним офісом судів США.

У **Грузії** для формування бюджетних потреб судової влади використовується Вища рада юстиції, до складу якої входять як судові, так і несудові члени; остаточне затвердження бюджету здійснюється парламентом.

У **Канаді** федеральний та провінційні уряди встановлюють річні бюджети та можуть як враховувати, так і не враховувати запити головних суддів щодо кадрових або матеріальних ресурсів.

В **Австралії** судова влада надає консультації Генеральному прокурору, який готує бюджетну пропозицію для розгляду Кабінетом Міністрів і подальшого затвердження законодавчим органом.

Процес отримання суддівських ресурсів у **Латвії** є показовим прикладом системи, що передбачає участь різних заінтересованих сторін та кілька рівнів розгляду й затвердження. Насамперед, Судова адміністрація – установа, підпорядкована Міністерству юстиції, – готує проекти бюджетів для судів. Далі відповідні бюджетні запити надсилаються до Міністерства юстиції, яке їх узагальнює та подає зведену інформацію до Судової ради. Відповідно до закону Судова рада надає висновок щодо бюджетних запитів, після чого подає до Міністерства фінансів остаточно сформовані бюджетні запити разом із власним висновком. Надалі парламент обговорює та формально голосує за бюджет у межах щорічного Закону про Державний бюджет.

Що стосується забезпечення судовими кадрами, законодавство деяких країн встановлює кількість посад суддів. До таких країн належать, зокрема, **Канада, Кіпр і Данія**. У **Греції** орган, відомий як Національна школа суддів (ESDI), відповідає за добір, підготовку та призначення суддів і прокурорів. ESDI перебуває під наглядом Міністерства юстиції, однак має оперативну автономію. До складу її персоналу входять науково-педагогічні працівники, адміністративний персонал, а також досвідчені судді й прокурори, які виконують функції тренерів. Крім того, ESDI здійснює відбір і підготовку працівників апаратів судів та судових помічників.

Багато країн звертають увагу на те, яким чином принцип поділу влади впливає на процес забезпечення суддівських ресурсів. Так, **Австралія** зазначає, що, оскільки її бюджетні пропозиції підлягають розгляду Кабінетом Міністрів і законодавчим органом з метою затвердження, така система потенційно може бути використана зловмисно у разі прагнення уряду здійснювати вплив на судову владу. Деякі країни, зокрема **Ліберія** та **Парагвай**, наголошують, що, хоча конституція може містити гарантії незалежності судової влади та належного ресурсного забезпечення, на практиці залежність судової влади від інших гілок влади в частині затвердження бюджетів може обмежувати можливість отримання фінансування, необхідного для належного функціонування.

Кілька країн також акцентують увагу на проблемах недостатнього фінансування та браку ресурсів, а також на тому, як такі дефіцити впливають на функціонування їхніх судових систем. Так, **Австрія** повідомляє, що, попри потребу у створенні додаткових суддівських посад, бюджетні асигнування для їх забезпечення відсутні. **Греція** зазначає, що хронічне недофінансування судового канцелярського персоналу знижує ефективність роботи та покладає надмірний адміністративний тягар на суддів. **Бразилія** вказує на пов'язану з принципом поділу влади проблему, яка полягає в тому, що виконавча влада має повноваження скорочувати бюджет судової влади в умовах загальних бюджетних обмежень. Ангола зазначає, що суддівські ресурси інколи є фактично недоступними, що перешкоджає реалізації конституційних гарантій доступу до правосуддя.

Деякі країни визначають альтернативні джерела фінансування та способи збереження суддівських ресурсів. Так, **Бразилія** та **Філіппіни** зазначають, що ресурсне забезпечення може гарантуватися за рахунок судових зборів. **Ізраїль** наголошує на важливості збереження ресурсів шляхом використання процедур малих позовів, альтернативного вирішення спорів та відеоконференцій.

## 2) Яким є порядок розподілу суддівських ресурсів у вашій країні?

Після забезпечення суддівських ресурсів країни різняться за підходами до їх розподілу. Деякі держави, зокрема **Вірменія**, **Бразилія** та **Парагвай**, зазначають, що той самий бюджетний процес, який використовується для отримання фінансування, може також застосовуватися для визначення порядку розподілу ресурсів після їх виділення. Так, у **Вірменії** сам Державний бюджет містить окремі бюджетні рядки для кожного суду та Верховної судової ради, відповідно до яких здійснюється розподіл ресурсів. У **Нідерландах** Міністр юстиції має право цільово визначати фінансування в межах бюджетних призначень, що надаються Раді з питань судової влади, з метою надання пріоритету розгляду окремих категорій справ або підтримки конкретних правових програм.

У деяких країнах основна відповідальність за розподіл ресурсів покладається безпосередньо на суддів. Так, в **Австралії** та **Ліберії** Голова Верховного суду несе остаточну відповідальність за розподіл ресурсів між судами. У **Словенії** та **Кіпрі** Верховний суд здійснює розподіл ресурсів між окремими судами. У **Франції** на децентралізованому рівні 36 апеляційних судів здійснюють повноваження з управління судами.

В інших країнах розподіл ресурсів здійснюється органами, відмінними від судової влади. Найчастіше така відповідальність покладається на Міністерство юстиції. Так, в **Алжирі** та **Німеччині** Міністерство юстиції відповідає за розподіл ресурсів між окремими судами з урахуванням таких факторів, як розмір суду, навантаження справами, місцеві потреби та запити судів щодо спеціальних видатків. В **Італії** Міністерство юстиції здійснює розподіл адміністративного персоналу, інфраструктури та технологічних ресурсів. Аналогічну роль Міністерство юстиції відіграє в **Австрії**, **Греції** та **Португалії**. В **Ізраїлі** в управлінні ресурсами задіяні як Міністерство юстиції, так і Міністерство фінансів. У **Грузії** розподіл ресурсів здійснюється під керівництвом Вищої ради юстиції, до складу якої входять як судові, так і несудові члени.

У **Норвегії** Судова адміністрація відповідає за оперативне управління судами, зокрема за управління значними витратами, пов'язаними з орендою та експлуатацією приміщень судів. У **Латвії** планування судових видатків також здійснюється Судовою адміністрацією. Аналогічно, у **Сполучених Штатах Америки** розподіл фінансування здійснюється Адміністративним офісом судів США.

Розподіл суддів між окремими судами може здійснюватися інакше, ніж розподіл фінансових ресурсів. У деяких країнах, зокрема у **Вірменії**, конституція визначає кількість

суддів, які мають здійснювати правосуддя в кожному суді. В інших державах, таких як **Нова Зеландія**, розподіл суддів між регіонами здійснюється Головою Верховного суду та іншими високопосадовими судьями з урахуванням таких факторів, як навантаження справами та регіональний попит. У **Польщі** Міністр юстиції визначає, в яких судах щороку оголошуватимуться вакансії. В **Італії** Вища рада суддів призначає суддів і прокурорів. У **Греції** розподіл суддів здійснюється на підставі нещодавно ухваленої судової хартії, яка запроваджує систему, засновану на аналізі даних, для розподілу суддів між юрисдикціями залежно від таких чинників, як обсяг справ і щільність населення. Водночас ця хартія визначає загальну кількість та види судів у країні, але не встановлює чисельність персоналу в межах окремих судів.

Країни застосовують різні механізми для забезпечення належного розподілу суддівських ресурсів. У **Бразилії** відповідна вимога закріплена в конституції. У **Казахстані** конституція передбачає, що видатки на судову владу мають становити щонайменше 6,5 відсотка бюджету всіх державних органів. **Тайвань** намагався усунути дисбаланси в доступі до правосуддя між регіонами шляхом обов'язкового створення виїзних (окружних) судів у регіонах з обмеженими ресурсами. В **Італії** використання судових коштів перебуває під пильним контролем кількох державних органів, зокрема Рахункової палати. У **Філіппінах** суддівські ресурси підлягають регулярним перевіркам з боку Комісії з аудиту.

### **3) Яким чином розподіл суддівських ресурсів впливає на незалежність судової влади?**

Відповіді демонструють чіткий консенсус щодо того, що практична реальність фінансової залежності судової влади від політичних гілок влади у питаннях формування судових бюджетів створює внутрішні вразливості для незалежності судової влади, навіть за наявності її юридичних гарантій. Багато відповідей зазначають, що незалежність судової влади номінально гарантована конституцією або іншим законодавством. Водночас у багатьох країнах, зокрема в **Анголі, Вірменії, Буркіна-Фасо, Ліберії та Парагваї**, судова влада не бере участі в розподілі чи адмініструванні бюджету і, відповідно, повністю залежить від політичних гілок влади у забезпеченні ресурсів, необхідних для здійснення правосуддя.

Така фінансова залежність породжує низку ризиків, зокрема: використання ресурсів як інструменту політичного впливу з метою втручання в окремі судові рішення чи практики; неспроможність належним чином здійснювати добір суддів і судового персоналу; неефективне адміністрування правосуддя; а також формування негативного суспільного сприйняття судової влади.

У деяких країнах проблему фінансової залежності пом'якшено шляхом запровадження механізмів безпосередньої участі судової влади в процесі бюджетних асигнувань. Так, у **Казахстані** бюджет судової влади має становити 6,5 відсотка від загального обсягу видатків на всі державні органи. Як інший приклад, у **Бразилії** судова влада формує власний бюджет, а виконавча та законодавча гілки влади можуть відступати від нього лише у випадках, передбачених бюджетними обмеженнями або законом.

В інших країнах цю проблему пом'якшено завдяки механізмам, які дозволяють судовій владі здійснювати внутрішнє адміністративне управління вже виділеними бюджетними коштами. У **Канаді, Греції, Норвегії, Філіппінах та Сполучених Штатах Америки** судова влада має адміністративну автономію щодо використання фінансування після його затвердження політичними гілками влади. Такий адміністративний контроль надає судовій владі в цих країнах можливість діяти гнучко, належним чином реагувати на потреби судів на місцях, а також упроваджувати спеціальні програми та ініціативи без втручання з боку політичних гілок влади.

Деякі відповіді, зокрема з **Австралії, Кіпру та Сербії**, зазначають, що недостатній рівень оплати праці або соціальних гарантій для суддів та іншого судового персоналу, а також надмірне робоче навантаження можуть мати істотно негативний вплив на процеси добору та утримання кадрів. У цих відповідях також наголошується, що дефіцит людських ресурсів може призводити до значних накопичень нерозглянутих справ та зниження якості судових рішень.

У деяких країнах фінансування та розмір винагороди пов'язуються з показниками результативності роботи з метою стимулювання ефективності. Так, у **Нідерландах** суди отримують фінансування залежно від кількості справ, розглянутих судом. У **Греції** ж розмір винагороди суддів зменшується у разі недотримання встановлених строків завершення розгляду справ.

Водночас у відповідях **Нідерландів і Греції** наголошується, що такі програми стимулювання можуть створювати ризик пріоритетизації ефективності на шкоду якості судових рішень та належному характеру дорадчого процесу.

В інших країнах суддівські посади, рівень оплати праці та соціальні гарантії закріплені законом. Так, у **Канаді** суди сформували корпус судової практики, який свідчить про те, що фінансові гарантії, необхідні для належного забезпечення незалежності судової влади, зокрема підтримання посад судових помічників, мають конституційно обов'язковий характер. У **Канаді** такі обов'язкові гарантії охоплюють широкий спектр – від забезпечення паркувальних місць до збереження посад помічників суддів.

В **Австралії та Новій Зеландії** конституції передбачають, що винагорода суддів не може бути зменшена протягом строку їхніх повноважень, а конституція **Нової Зеландії** встановлює високі пороги для усунення суддів з посади. Зрештою, у **Тайвані та Сполучених Штатах Америки** судді мають довічний мандат і не можуть бути усунуті з посади, за винятком чітко визначених законом підстав. У **Бразилії** фінансова автономія та бюджетна самоорганізація судової влади гарантовані конституцією.

Незалежно від обраної моделі, більшість відповідей сходяться на тому, що належний розподіл ресурсів є ключовою умовою захисту незалежності судової влади та її убезпечення від політичного тиску.

#### 4) Яким чином розподіл суддівських ресурсів впливає на здійснення правосуддя?

##### а) Яким чином розподіл суддівських ресурсів впливає на доступ до правосуддя?

Відповіді свідчать про наявність чіткого консенсусу щодо того, що розподіл суддівських ресурсів має безпосередній вплив на доступ до правосуддя. Належний розподіл ресурсів впливає на процеси добору та утримання суддів і адміністративного персоналу, а також на доступність програм безперервного навчання та професійного розвитку, послуг безоплатної правової допомоги, послуг перекладу, заходів з забезпечення доступності для осіб з інвалідністю, механізмів альтернативного вирішення спорів, а також фізичної й цифрової інфраструктури. Такі ресурси є ключовими для забезпечення оперативного та ефективного доступу до правосуддя для всіх осіб незалежно від місця проживання, соціального статусу чи економічних можливостей. За умови скорочення затримок правосуддя стає більш доступним для всіх. Натомість у разі недостатнього або нерівномірного розподілу суддівських ресурсів розгляд справ може затягуватися, а вразливі або маргіналізовані групи можуть зіштовхуватися з непропорційними перешкодами в доступі до правосуддя, що підриває принцип рівного доступу до правосуддя для всіх.

Багато країн, зокрема **Кіпр**, зазначають, що недостатнє фінансування суддівської винагороди та адміністративного персоналу призводить до виникнення вакансій, унаслідок чого чинні судді перевантажуються адміністративною роботою, яка відволікає їх від зосередження на вирішенні правових питань. Це, своєю чергою, спричиняє затримки в розгляді справ і накопичення нерозглянутих проваджень, що стримує громадськість від звернення до системи правосуддя. Коли суспільство втрачає довіру до спроможності системи правосуддя оперативно вирішувати спори, люди дедалі частіше вдаються до приватних способів їх врегулювання, які часто не забезпечують належного захисту прав громадян і, як правило, є фінансово недоступними для всіх, окрім найбільш заможних осіб.

Деякі країни також зазначають, що нестача фізичної інфраструктури може обмежувати доступ до правосуддя в сільських районах, а також ускладнювати реалізацію процесуальних гарантій. Так, у відповіді **Монголії** наголошується, що відсутність постійних будівель судів іноді унеможливорює ізоляцію свідків або забезпечення роздільного перебування потерпілих від злочинів і обвинувачених. Багато відповідей також вказують на те, що закриття будівель судів з міркувань економії коштів ускладнює участь мешканців сільських районів у судових провадженнях.

Кілька країн зазначили, що цифровізація, зокрема електронне подання документів, електронні реєстри справ і системи управління справами, а також дистанційні судові провадження, розширюють доступ до правосуддя для мешканців сільських районів, осіб з низьким рівнем доходів і маргіналізованих учасників процесу. Такі технології також підвищують продуктивність роботи судової влади та її персоналу, прискорюючи строки розгляду справ. Водночас деякі країни, зокрема **Парагвай**, зазначають, що цифровізація

може створювати додаткові бар'єри для доступу до правосуддя для сільських громад, які не мають доступу до інтернету або належної технологічної підготовки.

Деякі країни, зокрема **Англія і Уельс** та **Сполучені Штати Америки**, здійснюють активні заходи з нарощування кадрового потенціалу судової влади шляхом добору нових суддів з метою збільшення їх кількості в окремих судах, де існує дефіцит кадрів. Інші держави, зокрема **Греція, Норвегія та Сербія**, запровадили або запропонували системи розподілу ресурсів, засновані на оцінці потреб, які враховують місцеву специфіку та дають змогу спрямовувати ресурси до найбільш потребуючих і перевантажених громад.

## **в) Яким чином розподіл суддівських ресурсів впливає на своєчасний та ефективний розгляд справ?**

Більшість відповідей зазначає, що розподіл суддівських ресурсів безпосередньо впливає на своєчасний та ефективний розгляд справ. Неналежний розподіл ресурсів, зокрема недостатня кількість суддів і адміністративного персоналу, призводить до значного накопичення нерозглянутих справ та тривалих затримок. У деяких випадках це може навіть спричинити припинення розгляду справ, як зазначено у відповіді **Анголи**. Загальний консенсус у відповідях полягає в тому, що накопичення справ і затримки підривають суспільну довіру та легітимність системи правосуддя.

Більшість відповідей також вказує на те, що кількість суддів має прямий вплив на своєчасність розгляду справ. Якщо кількість суддівських вакансій зростає, а процеси добору ускладнюються через низький рівень оплати праці суддів або скорочення бюджетного фінансування, навантаження на чинних суддів зростає, що призводить до затримок. Крім того, за відсутності належного адміністративного персоналу судді часто змушені виконувати адміністративні функції самостійно, що зменшує час, який вони можуть присвятити здійсненню правосуддя.

Натомість за умови, коли кількість суддів, помічників суддів та іншого персоналу розподіляється у належній пропорції до навантаження місцевих судів, зростають швидкість і ефективність розгляду справ. Так, Міністерство юстиції **Італії** нещодавно активізувало добір допоміжного персоналу для суддів, що виявилось ефективним заходом для скорочення строків розгляду справ. Багато країн висловили підтримку гнучкій системі розподілу ресурсів, яка враховує місцеві потреби та обсяг судового навантаження.

Загалом більшість країн погоджується з тим, що належний розподіл ресурсів є необхідною передумовою для своєчасного й ефективного розгляду справ, що, у свою чергу, розширює доступ до правосуддя для всіх та посилює легітимність судової влади.

**Суддя Марилін Л. Хафф**  
Президент Першої експертної комісії

**Пан Лукаш Граносік**  
Віце-президент Першої експертної комісії

**Пан Хав'єр Мартінес**  
Віце-президент Першої експертної комісії

**Пані Александра Вайян**  
Секретар Першої експертної комісії

**Пані Мішель Чайлдс**  
Асоційований член Ради Першої експертної комісії